

**Äännevastineet ja merkityksen kehitys poroviitteisissä
saamelaislainoissa**

Kandidaatintutkielma

Sofia Hopiavuori

Suomen kieli

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Sofia Henriikka Hopiavuori	
Työn nimi – Title Äännevastineet ja merkityksen kehitys poroviitteisissä saamelaislainoissa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 21 sivua (+ liitteet)
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkielma käsittelee saamesta suomen pohjoisiin aluemuurteisiin lainautuneita poroviitteisiä sanoja. Tutkielman tavoitteena on havainnoida sanojen lainautumisprosessia ja merkityksen kehitystä, mihin kielisukulaisuus ja puhujien kielitietous tuo oman lisänsä. Tutkimuskysymyksiä ovat: 1) Millaisia äännevastineita on murteisiin levinneissä poroviitteisissä saamelaislainoissa?, 2) Millaisia johtimia lainoissa on ja miten ne ovat mahdollisesti valikoituneet? ja 3) Onko aineiston sanoissa tapahtunut merkityksen muutoksia ja millaisia ne ovat? Vertailu perustuu sanakirjoihin. Murreaineisto merkityksineen ja levikkeineen pohjautuu Suomen murteiden sanakirjan tietoihin ja saamelaisvastineet ovat enimmäkseen pohjoissaame-suomi-sanakirjoista.</p> <p>Tutkielma edustaa etymologista, historiallis-vertailevaa kielentutkimusta. Aineiston sanoista suuri osa on jo aiemmin todettu lainoiksi, joten päähuomio on äännevastineiden ja merkitysten tarkastelussa ja niiden poikkeavuuksien taustoittamisessa aiempaa tutkimustietoa hyödyntäen. Lainautumista tarkastellaan diakronisen semasiologian ja onomasiologian näkökulmasta. Äännevastineiden muotoutuminen ja merkityksen kehitys edustaa semasiologista näkökulmaa, kun taas tulosten analyysi sanojen poroviitteisyyden kannalta on onomasiologista tutkimusta.</p> <p>Vertailun keskiössä ovat etymologiset kriteerit – äänneasu, merkitys ja levikki. Tutkimuksessa aineisto rajautui näiden pohjalta kuuteen tarkasteltavaan saame-suomi-sanapariin. Aineiston analyysissa äänneet ja tarvittaessa myös merkitykset eriteltiin helpommin havainnoitaviksi kokonaisuuksiksi. Erityisenä huomion kohteena on lainajohdosien runsaus ja toisaalta merkitysten poikkeavuudet, jotka toimivat päätelmien lähtökohtana. Kuten sanojen äännevastineet ja merkitykset, myös niistä tehdyt tulkinnat ovat enimmäkseen sanakohtaisia.</p> <p>Tutkielma taustoittaa yksittäisten sanojen kautta lainautumisprosessia saamesta suomeen ja myös merkityskentän – tässä tapauksessa poroviitteisyyden – vaikutusta sanojen muotoutumiseen kohdekielessä.</p>	
Asiasanat – Keywords	suomi, saame, etymologia, lainautuminen, semasiologia, onomasiologia, poro
Säilytyspaikka – Depository	Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos
Muita tietoja – Additional information	

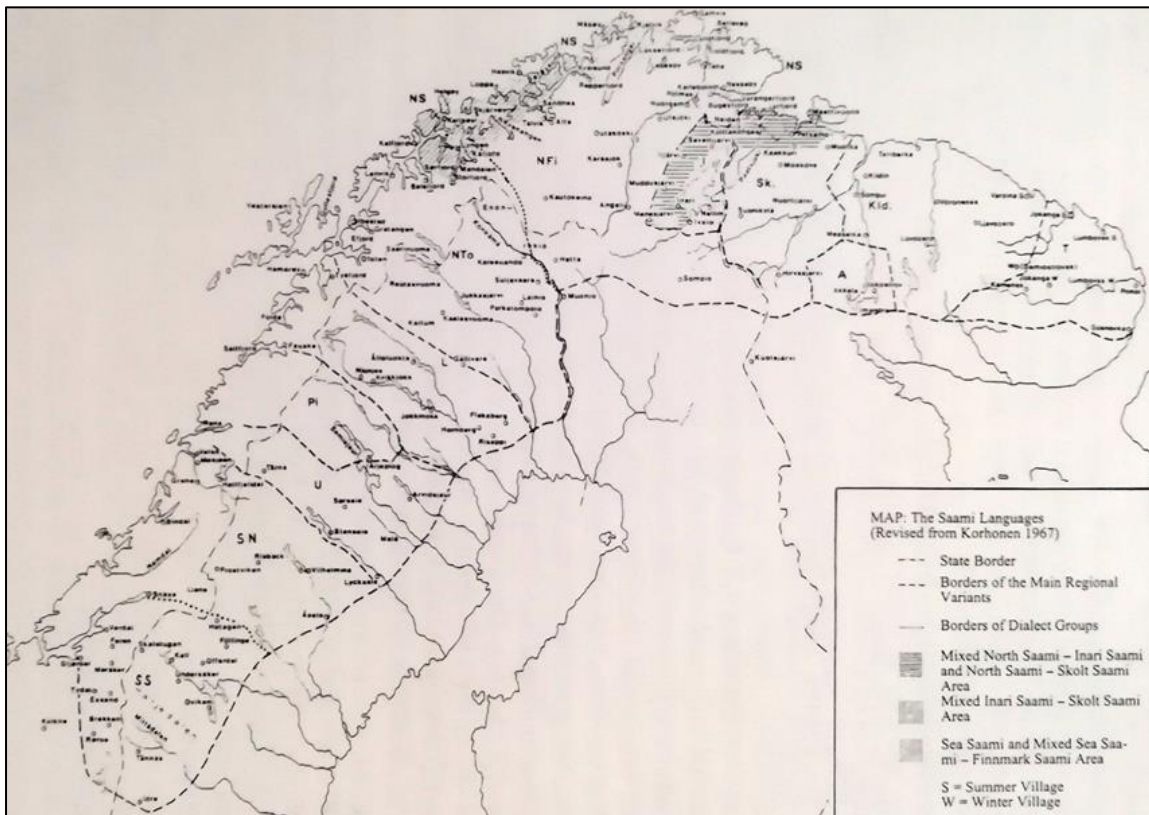
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 AIEMPAA TUTKIMUSTA SAAMELAISLAINOISTA	3
3 TEORIA	4
3.1 Etymologia	4
3.2 Lainautuminen	4
3.3 Äännevastineet (substituutiot)	5
3.4 Semantiikka, semasiologia ja onomasiologia	5
4 AINEISTO JA MENETELMÄT	6
5 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	7
5.1 Juovokas ja sen rinnakkaismuodot	7
5.2 Kermikkä ja sen rinnakkaismuodot	9
5.3 Kisura ~ kisu	12
5.4 Kosatus ja sen rinnakkaismuodot	15
5.5 Kunteus ~ kuntuus ~ kuntus	17
5.6 Kollok ~ kolhos	18
6 PÄÄTÄNTÖ	20
LÄHTEET	21
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tutkielmani edustaa etymologista historiallis-vertailevaa kielentutkimusta, jossa vertaan pohjoisten aluemurteiden poroviitteisiä sanoja saamenkielisiin vastineisiin lainautumisen näkökulmasta. Tutkielmassani saamalla viitataan pääsääntöisesti pohjoissaameen tai yleisemmin kaikkiin saamelaiskieliin; muulloin kieli on erikseen nimetty (esim. ”inarinsaame”). Saame on suomen etäsukukieli ja toisaalta suomen kanssa osin samoilla alueilla käytettävä vähemmistökieli. Kielten yhteiselo ja kieli-sukulaisuus tuovat omat lisänsä lainautumiseen, mitä tutkielmani pyrkii havainnoimaan. Aineisto valikoitui ’poro’-merkityksen perusteella, sillä lainautumista kyseisen merkitysryhmän osalta oli mahdollista pitää odotettavana; aiemmin todetuista saamelaislainoista noin neljännes liittyy poronhoitoon (Aikio 2009: 48). Poroviitteiset sanat ovat sanoja, joilla viitataan tietynlaiseen poroon tai porojen joukkoon. Ne muodostavat alaryhmän porosanastolle, joka käsittää laajemmin poronhoitoon liittyvää sanastoa, kuten työvälineitä ja verbejä (vrt. Tiesmaa 1937).

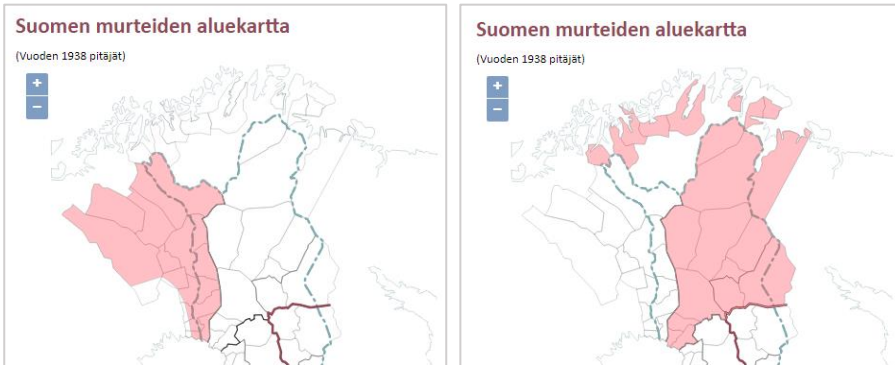
Saamelaiskielten puhuma-alueet muodostavat valtiorajat ylittävän saamelaisalueen, joka kurotetaan Keski-Ruotsista Venäjän puolelle Kuolan niemimaalle (ks. kartta 1), joskin ajan mittaan alueen kielellinen jatkumo on pirstaloitunut ja osa saamelaiskielistä hävinnyt.

Kartta 1: Saamelaiskielten puhuma-alueet (Sammallahti 1998: 5).

Pohjoissaame, johon tutkielmani vertailu pääosin kohdistuu, on saamelaiskielistä suurin ja sen asema on suhteellisen vakaa ja turvattu verrattuna muihin saamelaiskieliin (Sammallahti 1998: 3–5; Aikio

2009:7). Pohjoisilla aluemurteilla viitataan länsipohjan ja peräpohjalaisiin murteisiin, joiden puhuma-alueet näkyvät kartoissa 2 ja 3. Murteet valikoituivat levikin perusteella, sillä niitä puhutaan saamen kanssa osin samoilla alueilla.

Kartta 2: Länsipohjan murrealue (SMS= Suomen murteiden sanakirja).

Kartta 3: Peräpohjalainen murrealue (SMS).

Tutkimuksen tavoitteena oli etsiä aineistosta lainasanoja ja analysoida vertailtavien sanojen äännevastineita. Lisäksi tutkin merkityksen kehitystä. Tutkimus perustuu murteiden osalta Suomen murteiden sanakirjaan (=SMS) ja saamen osalta enimmäkseen Pekka Sammallahten pohjoissaamen sanakirjoihin (Sammallahti 1989; 1993). Merkitysten analyysiin otin mukaan muillakin murrealueilla tavattuja merkityksiä. Tutkimuskysymykseni ovat: 1) Millaisia äännevastineita on murteisiin levinneissä poroviitteisissä saamelaislainoissa?, 2) Millaisia johtimia lainoissa on ja miten ne ovat mahdollisesti valikoituneet? ja 3) Onko aineiston sanoissa tapahtunut merkityksen muutoksia ja millaisia ne ovat? Tutkin muun muassa sitä, liittyykö äännevastineisiin sellaista kehitystä, mikä olisi erityisesti saamesta suomeen lainautuneille sanoille ominaista. Esimerkiksi etymologisen nativisaation tapauksessa äännevastineet eivät selity fonologisesti, vaan ne ilmentävät kielisukulaisuuteen viittavia muotoja, mikä on mahdollisesti seurausta kielten puhujien kyvystä hahmottaa kielten välisiä eroja ja tuottaa niitä (Aikio 2007a: 17–18, 21–22; Aikio 2007b:164–165, 167). Tutkielmassa mainitut lyhenteet on selitetty alla:

- LänP = länsipohjan murteet
- PerP = peräpohjalaiset murteet
- SaaN = pohjoissaame (engl. North Saami)
- PS = kantsaame (engl. Proto-Saami)
- SaaS = eteläsaame (engl. South Saami)
- SaaU = uumajansaame (engl. Ume Saami)
- SaaP = piitimensaame (engl. Pite Saami)
- SaaL = luulajansaame (engl. Lule Saami)
- SaaI = inarinsaame (engl. Inari Saami)
- SaaSk = koltansaame (engl. Skolt Saami)
- SaaK = kiltinänsaame (engl. Kildin Saami)
- SaaT = turjansaame (engl. Ter Saami)

2 AIEMPAA TUTKIMUSTA SAAMELAISLAINOISTA

2000-luvulla suomen ja saamen etymologista tutkimusta on tehnyt erityisesti Ante Aikio. Esimerkiksi Aikion *The Saami Loanwords in Finnish and Karelian* -väitöskirjassa (Aikio 2009) selvitetään saamelaisetymologioita lukuisille suomen murteiden sanoille ja lisäksi siihen on koottu aiemmin todettuja etymologioita. Aikio on tehnyt tutkimustensa kautta tunnetuksi myös etymologista nativisaatiota koskien saamen ja suomen välillä tapahtuvaa lainautumista (ks. Aikio 2009; 2007a; 2007b).

Oman tutkielmani aineistosta aiemmin todettuja lainoja ovat *kermikkä, kisura, kollos, kosatus* ja *kunteus* (SSA1; SKES 1; SKES 2; Aikio 2009; Äimä 1908; Tiesmaa 1937). Muun muassa *kermikän* lainautumista saamesta taustoittaa Frans Äimän vuonna 1908 julkaisema tutkielma Lappalaisia lainasanoja suomen murteissa (Äimä 1908), jossa on kuvattu yhteensä 101 lainaetymologiaa. Äimän äännevastaavuuksien havainnointi ja analyysi 1908 ilmestyneessä tutkielmassa tekee siitä nykyajan tutkimuskäytäntöihin verrannollisen, kuten myös Aikio toteaa (Aikio 2009: 36).

Kisura, kollos ja *kosatus* todetaan saamelaislainoiksi Erkki Tiesmaan artikkelissa Lappalaisia lainoja Kittilän porosanastossa (Tiesmaa 1937: 168, 170). Artikkelin kokoaa yhteen nimeltä mainitsemattomien sanakirjojen ja Sanakirjasäätiön Sodankylän, Inarin, Muonion, Kemijärven ja Kuolajärven sanastojen tietoja sekä Frans Äimän suullista tietoa (mts. 168). Tiesmaan artikkelia ei kuitenkaan nykytieteen valossa ole lähteistetty erityisen tarkasti ja lainautumisen perusteluja, kuten äännesuhteita, ei tuoda ilmi. Toisaalta Äimän aiempaan tutkielmaan pohjaten voidaan Äimän asiantuntemusta ja siten myös Tiesmaan artikkelia pitää jokseenkin luotettavana.

Edellä mainittujen etymologioiden luotettavuutta lisää, että ne on kirjattu lähteineen ja siten myös saaneet tunnustusta Suomen sanojen alkuperä 1 -sanakirjassa (=SSA 1). *Kunteuksen* ja *kolloksen* lainautumisessa ensisijaisten lähteiden (ks. mts. 391,438) sijaan turvauduin Aikion väitöskirjan taulukkoon, johon on koostettu erinäisissä julkaisuissa todetut etymologiat saamelaistaustaisille sanoille. Taulukko on koottu Suomen kielen etymologisen sanakirjan (=SKES), SSA:n sekä ensisijaisten lähteiden tiedoista, joten taulukon voidaan katsoa vastaavan ensisijaisia lähteitä. Taulukon ohessa myös perustellaan aiempien tietojen luotettavuutta tutkimuksen näkökulmasta. (Aikio 2009: 243.)

Oman tutkielmani tavoitteena on syventyä aineiston lainasanojen äännevastineisiin ja niiden perusteisiin. Lisäksi analysoin merkityksen kehitystä aineiston sanoissa. Tämän ohella selvitän etymologiaa *juovatille* ja sen rinnakkaisvastineille; aiemmissä tutkimuksissa on rekonstruoitu etymologia yksistään *juovoa*-verbille (Äimä 1908: 13).

3 TEORIA

3.1 Etymologia

Etymologia on ala, joka selvittää kielen historiaa, kuten esimerkiksi sanojen alkuperäistä muotoa ja merkitystä (Häkkinen 1985: 7, 32, 34). Etymologia on paitsi tieteenala myös nimitys yksittäisen sanan määrittelylle kehitykselle. Etymologiassa keskeisiä kriteerejä, joiden näkökulmasta yksittäisen sanan etymologiaa aletaan rakentaa, ovat muoto eli äänneasua, merkitys ja levikki. Näistä keskeisimpänä on pidetty äänneasua, vaikka kaikkia kolmea tarkastellaan rinnakkain. Kahden sanan toteaminen toisensa vastineiksi vaatii äänneasun ja muodon tarkastelua yhdessä, joskin muoto on näistä merkittävämpi juuri siitä syystä, että se on kielellisten lainalaisuuksien sääntelemä ja siten varmemmin perusteltavissa kuin merkitys. (mts. 34.) Levikki on paitsi äänneasua ja merkitystä täydentävä kriteeri, sen perusteella voidaan myös tehdä päätelmiä sanan ajallisista vaiheista (ks. mts. 21–22). Etymologinen tutkimus on monialaista kielentutkimusta, jossa hyödynnetään eri kielitieteen suuntauksia ja historiallista tietoutta myös muilta tieteenaloilta (mts. 7; Itkonen 1966: 344–347). Tässä tutkielmassa tarkastelen erityisesti lainasanojen äännevastineita ja sanan merkityksen kehittymistä.

3.2 Lainautuminen

Lainautumisella tarkoitetaan jonkin kielenaineksen siirtymistä toiseen kieleen. Lainautumisen kautta voi siirtyä erilaisia kielenaineksia, mutta usein sillä viitataan sanojen lainautumiseen (Itkonen 1966: 130). Lainautumista voidaan luokitella lainautuvan aineksen mukaan muun muassa suoriksi lainoiksi, käännöslainoiksi tai merkityslainoiksi, joskin lainautumisessa erilaiset prosessit voivat sekoittua keskenään (Itkonen 130–136; Durkin 134–139). Tutkielmassani tarkastelen suoria lainoja, joissa sekä muoto että merkitys ovat siirtyneet saamesta suomeen.

Kielten rakenteellinen samankaltaisuus määrittää, missä määrin kielenaines voi lainautua. Kielenaineksista tavallisimmin lainautuvat sanat – substantiivit verbejä tai adjektiiveja herkemmin. Lainautumisen syynä on lähdekielen jossain suhteessa vahvempi asema kohdekieleen nähden, kuten esimerkiksi puhujamäärä tai vahvempi kulttuuri; tämän tutkielman osalta poronhoito muodostaa tällaisen kehyksen lainautumiselle. (Itkonen 1966: 129–131.) Tavallisesti lainautumisen seurauksena sana alkaa muotoutumaan kohdekielen mukaan, ikään kuin kasvamaan erilleen lähdekielestä. Täten äännevastineiden ja merkityksen kehitystä tarkastelemalla pystytään havainnoimaan lainautumisprosessia. (Itkonen 1966: 88–91.) Saamen ja suomen tilanne lainautumisen suhteen on hiukan poikkeava, sillä useimmat saamen puhujat osaavat molempia kieliä (ks. Aikio 2007b: 164–165).

3.3 Äännevastineet (substituutiot)

Lainautumiseen liittyy olennaisesti substituution eli äännevastineen käsite. Äännevastineilla viitataan äänneisiin tai äännejonoihin, joiden katsotaan korvaavan lainasanan vieraita äänneitä (esim. Itkonen 1966: 130–131). Korvaaminen sinänsä on huono sana kuvaamaan ilmiötä, sillä kyse ei sinänsä ole äänneiden tietoisesta ja johdonmukaisesta muuttumisesta, vaan osana sanojen lainautumisprosessia tapahtuvasta muutoksesta, missä sanat muovautuvat kohdekielen fonologian mukaisiksi (ks. Aikio 2009: 12). Äännevastine on toisin sanoen käsite äänneille tai äännejonoille, joita on toisaalta perusteltua vertailla sanan äänneasun ja merkityksen pohjalta ja jotka toisaalta voidaan vertailun kautta osoittaa olevan äänneellisesti yhteydessä toisiinsa.

3.4 Semantiikka, semasiologia ja onomasiologia

Semantiikka eli merkitysoppi tutkii kielen merkityksiä. Semantiikassa kieli rakentuu Saussuren teorian mukaisista käsitteistä, joissa yhdistyy kielellinen nimitys ja merkitys. Käsite puolestaan yhdistyy merkityksen kautta kielen ulkoisessa todellisuudessa olevaan tarkoitteeseen (Itkonen 1966: 353.). Semantiikka toisin sanoen kuvaa kieltä ulkoisen todellisuuden merkityksellistäjänä. Käsitehierarkialtaan semantiikka on hiukan ongelmallinen, sillä se on toisaalta rinnakkainen käsite onomasiologialle (Itkonen 1966: 342), mutta toisaalta se on myös yläkäsite kaikelle kielen merkityksellisyyden tutkimiselle. Kuitenkin semantiikan synonyymina käytetty semasiologia (Kangasniemi 1997: 26) näyttäisi eriytyneen onomasiologialle rinnasteiseksi alakäsitteeksi (esim. Winter-Froemel 2013: 79), ja tähän ratkaisuun itsekin päädyin.

Täten semasiologia ja onomasiologia ovat rinnakkaisia semantiikan suuntauksia, joiden tutkimuskohteena on käsite. Semasiologia tutkii kielen rakenteiden (esim. sanojen ja morfeemien) pohjalta niiden merkityksiä. (Winter-Froemel 2013: 79; vrt. Itkonen 1966: 342.) Omassa tutkielmassani merkityksen kehityksen tarkastelu on diakronista semasiologista tutkimusta, sillä tarkastelen ajan mittaan muuttuvaa sanan tarkoitejoukkoa. Lisäksi äännevastineiden semanttinen analyysi on semasiologista tutkimusta. Onomasiologia eli nimitysoppi puolestaan on semanttisen tutkimuksen osa-alue, joka tutkii asioiden nimityksiä merkityslähtöisesti. Onomasiologiassa merkityksen pohjalta aletaan tutkia niihin viittaavia sanoja, kun semasiologiassa näkökulma oli päinvastainen. (Winter-Froemel 2013: 79; vrt. Itkonen 1966: 342–343.) Tässä tutkielmassa onomasiologia näkyy aineiston valinnassa ja tulosten tarkastelussa, sillä ’poro’-merkitys yhdistää aineiston kaikkia sanoja.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Aineisto on koottu 9.12.2018 SMS:sta. SMS päivittyy jatkuvasti ja keruuhetkellä *livikko* oli aakko-
sissa viimeinen poroviitteinen sana. Rajaamattomana aineisto sisälsi kaikki SMS:n poroviitteiset sa-
nat, jotka esiintyivät joko peräpohjalaisten tai länsipohjan murteiden alueella. Aineisto on kerätty
erillisillä SMS-hauilla, joissa haettiin erikseen kummankin murrealueen poroviitteisiä sanoja. Merki-
tyksen selitteenä oli **poro* ja murrealueena ensin peräpohjalaismurteet ja toisessa haussa länsipohjan
murteet. Sanoista sivuutin ne, jotka eivät viitanneet poroihin (työvälineet, kahvin porot yms.). Aineis-
tohaku ja rajaamaton aineisto ovat nähtävissä liitteissä 1 ja 2.

Tutkielmani perustuu enimmäkseen SMS:n sekä kahden pohjoissaamen sanakirjan tietoihin
(Sammallahti 1993; 1989); tarvittaessa olen käyttänyt myös muita lähteitä. Aineisto rajautui kuuteen
tarkasteltavaan sanaan: *juovokas*, *kermikkä*, *kisura*, *kosate*, *kunteus* ja *kollos*. Nämä kuusi valikoitui-
vat siksi, että niille oli pohjoissaamen sanakirjoissa vastine. *Elo* ('porotokka') jäi tutkielman aineis-
tosta pois, sillä kyse on omaperäisestä sanasta, jonka etymologiaa on jo kattavasti selvitetty; merki-
tyksillä 'porotokka' ja 'elämä' on polyseeminen yhteys, sillä *elon* tarkempi merkitys on 'jonkun omis-
tama porotokka, omaisuus, elanto'. (SSA1: 103, Turunen 1979: 30; Vuorela 1979: 36.).

Tutkielmassani sanoja verrataan keskenään perustuen etymologisiin kriteereihin. Lähdin liik-
keelle poroviitteisistä pohjoisten aluemurteiden sanoista, joille hain vastineita saamen sanakirjoista
merkityksen ja muodon perusteella. Aineisto rajautui kuuteen sanaan, joiden osalta kokosin yhteen
murre sanojen tiedot äänneasusta, merkityksestä ja näiden levikistä SMS:n artikkeleista ja vertailin
niitä saamenkielisiin vastineisiin. Koostin murre sanojen ja saamen äännevastineet taulukoihin ään-
nevastaavuutta analysoiden; jo tässä vaiheessa piti hahmotella, miten saamen ja suomen äännejärjes-
telmät suunnilleen vastaavat toisiaan, sillä yksittäiset äänneet tai sanojen tavutus eivät vastaa toisiaan
yksi yhteen. Sikäli, kun lainautumista oli käsitelty kattavasti jo aiemmissa tutkielmissa, hyödynsin
näitä tietoja. Tarvittaessa pyrin hakemaan kunkin sanan perusteella lisätietoa, joka selittäisi äänneiden,
merkitysten ja levikin eroja. Epäsäännönmukaisten äännevastineiden kohdalla erojen selittäminen
vaati taustatietoa esimerkiksi johdoksista. Tiedon keruussa auttoivat myös SSA 1:n sana-artikkelit,
joiden lähteistä etsin lisätietoa. Kutakin sanaa käsitellään tutkielmassa omina kokonaisuuksinaan ja
jokaisen etymologia on kuvattu niitä käsittelevien lukujen alussa.

5 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET

5.1 Juovokas ja sen rinnakkaismuodot

PerP *juovokas* ~ *juovakki* ~ *juovatinporo* ~ *juovo* ~ *juovolainen* ~ *juovoporo* 'hyvin seuraava poro'
LänP *juovatti* 'hyvin seuraava poro tai hevonen' (SMS s.v. *juovatti*; *juovokas*; *juovakki*; *juovatinporo*; *juovo*; *juovolainen*; *juovoporo*).

< SaaN *čuoovovaš* ~ *čuoov'ovaš* 'seuraava (adj.)', *čuoovvut* 'seurata, tulla perässä, juovoa, noudattaa, johtua' (Sammallahti 1989: 95), PerP, LänP *juovoa* (SMS s.v. *juovoa*; Äimä 1908: 13–14).

Kuten myös etymologiasta nähdään, murrevastineet *juovokas*, *juovatti*, *juovakki*, *juovatinporo*, *juovo*, *juovolainen* ja *juovoporo* ovat merkitykseltään (melko yksikantaisesti) 'hyvin seuraavaan poroon' viittaavia. Levikiltään *juovokas* on yleisin; sen levikiksi on merkitty peräpohjalaisalueen lisäksi Posio ja Ylitorio. (SMS s.v. *juovatti*; *juovokas*; *juovakki*; *juovatinporo*; *juovo*; *juovolainen*; *juovoporo*.) Pohjoissaamen vastineissa merkitys on laajempi ja sanasta löytyy erilaisia vakiintuneita johdoksia. Suora merkitysvastine pohjoissaamessa on *čuoovovas* 'seuraava (adj.)'. Lisäksi *čuoovvut*-verbille ('juovoa, seurata') on sanakirjassa mainittu muun muassa johdokset *čuoovostit* 'seurata vähän matkaa', *čuoovuhallat* 'panna seuraamaan, tuoda perässään' ja *čuoovuhit* 'johdattaa, tuoda perässään johonkin'. (Sammallahti 1989: 95.) Frans Äimä on aiemmin todennut suomen verbin *juovua* (tai *juovoa*) saamelaislainaksi (Äimä 1908: 13–14). Analyysissä taulukoin kaikkien saamen ja murreseanojen äännevastineet vertailun helpottamiseksi, kuten taulukossa 1 on tehty *juovokkaan* osalta. Äänneet vaikuttavat fonologisesti toisiinsa sanan sisällä, joten tällaisen erittelyn tarkoitus on selkiyttää yksittäisten äännevastineiden vertailua, mutta samalla täytyy huomioida koko sanan äänneellistä muotoa.

Taulukko 1: *Juovokkaan* ja sen rinnakkaismuotojen äännevastineiden vertailu pohjoissaameen (SMS s.v. *juovatti*; *juovokas*; *juovakki*; *juovatinporo*; *juovo*; *juovolainen*; *juovoporo*; Sammallahti 1989: 95).

pohjoissaame	murrevastineet	äännevastineiden vertailu				
čuoovovaš	juovatti	č > j	uo > uo	vv > v	o > a	vaš > tti
	juovokas	č > j	uo > uo	vv > v	o > o	vaš > kas
	juovakka	č > j	uo > uo	vv > v	o > a	vaš > kka
	juovakki	č > j	uo > uo	vv > v	o > a	vaš > kki
	juovatinporo	č > j	uo > uo	vv > v	o > a	vaš > tin poro
	juovokki	č > j	uo > uo	vv > v	o > o	vaš > kki
	juovo	č > j	uo > uo	vv > v	o > o	vaš > -
	juovoporo	č > j	uo > uo	vv > v	o > o	vaš > - poro
	juovolainen	č > j	uo > uo	vv > v	o > o	vaš > - lainen

Č:tä vastaa *čuoŋvovas*:in murteissa poikkeuksetta *j*. Tämä vastaa tavanomaista äännesuhdetta, sillä saamelais sanojen suomalaisvastineissa č:tä vastaa tyypillisesti *j* silloin, kun sitä seuraa labiaalinen takavokaali. Aikion mukaan č-äänteellä on luontainen taipumus palatalisoitua, mikä selittänee *j*-vastinetta. (Äimä 1908: 57; Aikio 2009: 69.)

Uov-äännejonoa vastaa usein suomessa *ou*, mutta *vv*-äännejonon edellä *uo*, kuten näkyy myös tapauksessa *juovva* > *juova* 'kivikko, louhikko' (vrt. Sammallahti 1989: 241; YSS: 38–39). Käsittelen *uo*-diftongia vielä yhdessä *vv*-vastineen kanssa, sillä diftongi tuntuisi vaikuttavan fonotaktisesti siihen, että *vv*:tä vastaa *v*. Suomen kielessä pitkät vokaalit tai diftongit eivät yhdisty ”raskaisiin” konsonanttiyhtymiin samalla tavoin kuin saamessa, sillä diftongin jälkeiset konsonanttiyhtymät eivät äänny yhtenäisinä (Aikio 2009: 71.). Puolivokaalisen *v*-äänteen vastineisiin vaikuttaa mahdollisesti se, että suomen kielessä ei ole niin kutsuttuja triftongeja, kuten saamessa. Siinä missä saamessa *uov*-äännejono äännyy triftongimaisesti ja yhdistyy liukumalla sananloppuosaan, suomessa äännejonoon *uovvo* liittyy äänneitä erillistävä tauko (engl. heterorganic stop), mikä saa suomalaisittain äännetyn *čuoŋvovaš*:in kuulostamaan erilaiselta.

Čuoŋvovaš:issa ensitavua myöhempää *o*:ta vastaa suomessa *o* ja *a*, joista jälkimmäisen taustaa kuvataan Äimän tutkielmassa epävarmaksi (Äimä 1908: 55–56). *Čuoŋvovaš*:issa jälkimmäinen *o* äännyy vajaasti, mitä on sanakirjassa kuvattu *o*-kirjoitustavalla (ks. Sammallahti 1989: 95). Siten se saattaa assimiloitua seuraavan *a*-äänteen kanssa, mikä selittänee *a*-vastinetta murteissa. *a*-vastinetta selittävät myös syntaktiset muutokset, joita johtimet, kuten *-tti* tai *-kki* aiheuttavat, joten palaan äännevastineisiin vielä tuonnempana (ks. 9).

Sanan loppuosan vastineet selittyvät äännevastaavuuden lisäksi semanttisin perustein, sillä *-tti*, *-kas*, *-kka*, *-kki*, *-tin* ja *-lAinen* ovat tyypillisiä nominijohtimia, joita tavataan myös lainasanoissa (VISK: §152, §153). Murteissa *-tti*-johdinta tavataan verbikantaisissa sanoissa, kuten *elättää* ~ *elätti*, mutta myös ominaisuutta ilmaisevissa sanoissa, kuten sanassa *karvatti* (Hakulinen 1968: 179–180). *-kAs*-johdinta ilmenee substantiiveissa ja nomineissa, ja sillä ilmaistaan usein omaavuutta tai omistajuutta (Hakulinen 1968: 129), eli merkitys 'hyvin seuraava' osin motivoi muotoa tältä osin. *-kka*-johdin on yleinen johdin paitsi omaperäisissä myös lainasanoissa (Hakulinen 1968: 108–109). *-kki*-johtimelle on jossain määrin tyypillistä eläinviitteisyys (Hakulinen 1968: 130, 170); tässä tapauksessa poroviitteisyys (vrt. *lypsykki* lehmästä). *-tin*-johdin tai *-in* esiintyy verbikantaisissa sanoissa, jotka ilmaisevat tekemisen välinettä (esim. *avain*) (Hakulinen 1968: 158). Täten on mahdollista, että *juovatin*-vastineen merkitys on osittain yhteydessä *juovattaa*-verbiin ja sen merkitykseen 'saada seuraamaan', jos merkitystä verrataan esimerkkilauseeseen ”*vasitut ne juovokhat jolla tokkaa veethä. So-dankylä.*” (SMS s.v. *juovattaa*). Esimerkissä merkityksenä on nimenomaan poro ikään kuin väli-*neenä*, *juovatinporona*, jonka avulla saadaan muita poroja seuraamaan.

-*lAinen*-johtimen tapauksessa voi myös havaita affektiivisiä ja murteellisia perusteita, jos *juovolaista* (Sodankylä, Kemijärvi) verrataan esimerkiksi *keijulaiseen*, jota käytetään *keijukaisen* synonyyminä osin samoilla alueilla (Sodankylä, Kainuu, Pohjois-Karjala) (VISK §207; SMS s.v. *juovolainen*; *keijulainen*).

Johdosvastineiden kohdalla on haastavaa sanoa, missä määrin äännevastineet ovat saamelais- tai suomalaispohjaisia, sillä saamen vastine vaikuttaa äänteellisesti ja ehkä myös semanttisesti johtimen valintaan. Esimerkiksi voidaan esittää, että *juovatti*-vastineen taustalla olisi *čuoovvas*:in sijaan saamen verbi *čuoovvut*, jolloin *tti*-vastine olisi muodostunut loppu-*i*:stä ja geminoituneesta *t*:stä – mikä olisi lainasanalle hyvin tyypillinen äänteellisesti perusteltu kehityskulku (esim. Hakulinen 1968: 185) – ja toisaalta *-tti*-johdoksen verbiviitteisyys yhdistyy saamen vastineen merkitykseen. *-tin*-johdoksen semanttinen suhde *juovattaa*-verbiin antaa viitteitä siitä, että se olisi ennemmin johdos aiemmin murteisiin lainautuneesta verbistä kuin *čuoovvovaš*-sanana vastine, mutta kyse voi olla myös molempien vaihtoehtojen sekoittumisesta. *vaš*-äännejonon johdosvastineita selittää myös sanahahmo yhdessä äänteellisen ja semanttisen vastaavuuden kanssa, jos verrataan vaikkapa johdoksiin *ajokas* tai *vaihdokas*, missä kantana on kaksitavuinen substantiivi ja johdin *-kAs*, jolloin myös *čuoovvovaš* mahdollisesti asettuu tällaiseen muottiin siten, että *vaš*:in tilalla on johdin. Tämä selittäisi toisen tavun *o > a* -kehitystä, sillä tietyissä johdoksissa kaksitavuisen *o*-vartalon *o* voi vaihdella *a*:n kanssa (vrt. *lahjoa* – *lahja*, *halkoa* – *halkaista*) (VISK § 159). Samasta syystä on toisaalta myös mahdollista, että *a*:lliset murrevastineet ovat johdoksia *juovoa*-verbistä, josta tavataan myös rinnakkaismuotoa *juovattaa* (SMS s.v. *juovoa*).

5.2 Kermikkä ja sen rinnakkaismuodot

kermikkä ~ *kiermikka* ~ *siermukka* ‘one-year old reindeer’

< PS **čearmVkkē* (S–K)¹, vrt. SaaS *tjiermehke* (nykykielestä kadonnut), SaaN *čearpmat*, SaaI *čiermih* (Aikio 2009: 251; Äimä 1908: 19.)

Kermikkä, *kermikka* tai *kermikko* merkitsee SMS:n mukaan ‘poronvasaa syntymävuotensa syksystä seuraavaan kesään’, ‘pientä heikkoa poroa’ tai ‘vielä vanhassa karvassa olevaa poroa’ (SMS s.v. *kermikkä*). Pohjoissaamen vastine sanalle on *čearpmat* ‘kermikkä eli poro n. vuoden vanhasta seuraavaan syksyyn tai ensimmäisestä talvestaan seuraavaan syksyyn asti’ (Sammallahti 1989: 80). Taulukossa 2 on Suomen murteiden sanakirjan mukaiset vastineet listattuna levikkeineen ja merkityksineen, sillä sekä merkityksen että muodon levikissä oli jonkin verran vaihtelua.

¹ Sulkujen merkintä ”S–K” tarkoittaa, että sanalle löytyy vastineita eteläsaamesta kiltinäsaameen alueellisen kielijatkumon mukaisesti.

Taulukko 2: *Kermikän* kaikki rinnakkaismuodot levikkeineen sekä niiden merkitykset. (SMS s.v. *kermikkä*; *kermi*; *kermikäs*; *kermu*; *kermukka*; *kersi*; *kertsi*; *kertsikka*; SMSA s.v. *siermukka*).

murrevastineet	levikki	merkitykset (& eriytynyt levikki tarvittaessa)
kermikkä	PerP, LänP	poronvasa syntymävuotensa syksystä seuraavaan kesään
kermikka		
kermikko		
kertsikka	Jukkasjärvi	pieni heikko poro (LänP, Pelkosenniemi) vielä vanhassa karvassa oleva poro (Rovaniemi)
siermukka	Salla, Pelkosenniemi, Sodankylä	
kermi		pienikokoinen poro, kermikkä (Savukoski)
		viimevuotinen vasa, kermikkä (Ylitornio)
kermikäs		toisen kesän urosporo (Rovaniemi)
kermu	joitakin tietoja PerP, Posio, Kuusamo	pieni ja heikko poronvasa, kermikkä (joitakin tietoja PerP, Posio, Kuusamo)
kermukka		vuoden ikäinen poronvasa, kermikkä (Salla)
kersi		pieni heiveröinen urosporo (Kuusamo)
kertsi		pieni kivulloinen poronvasa (Posio, Kemijärvi, Savukoski)

Kermikkä – myös *kermikka* tai *kermikko* – on vastineista levinnein. Samanmerkityksisiä äänneasuja ovat myös *kertsikka* ja *siermukka*. Ensisijainen merkitys kyseisille vastineille on ’poronvasa syntymävuotensa syksystä seuraavaan kesään’ ja lisäksi muita merkityksiä ovat ’pieni heikko poro’ sekä ’vielä vanhassa karvassa oleva poro’. Myös *kermi*, *kermikäs*, *kermu*, *kermukka*, *kersi* ja *kertsi* merkitsevät ainakin osittain ’poronvasaa syntymävuotensa syksystä seuraavaan kesään’ tai ’vuoden vanhaa poroa’, mutta niillä on lisäksi tiettyjä paikallisia merkityksiä, joiden takia niitä käsitellään erikseen. Merkityksen poikkeavuudet johtunevat ikähaarukoinnin laiveudesta, sillä verrattavia poikkeavuuksia ilmenee myös muissa ikäperusteisissa nimityksissä (ks. 17). (SMS s.v. *kermikkä*; *kermi*; *kermikäs*; *kermu*; *kermukka*; *kersi*; *kertsi*; *kertsikka*; SMSA s.v. *siermukka*.)

Sikäli kun Äimä toteaa *kermikän* lähimmäksi vastineeksi inarinsaamen *čiermih*-muodon, on luontevaa ottaa tämä vastine myös äännevertailuun mukaan. Toisin kuin Äimällä, kirjoitusasu vertailussa on *čiermih*, joka vastaa inarinsaamen kirjoitusasua (ks. Äimä 1908: 19; Aikio 2009: 251; Älgu-tietokanta s.v. *kermikkä*). Tarkastelen ensin murrevastineiden äännesuhteita inarinsaameen, minkä jälkeen tarkastelen vielä murrevastineita suhteessa pohjoissaameen, sillä kuten edellä kuvattu etymologia ilmentää, *kermikkä* ja sen eri vastineet eivät selity ainoastaan inarinsaamen pohjalta.

Taulukko 3: *Kermikän* ja sen rinnakkaismuotojen äännevastineiden vertailu inarinsaameen (SMS s.v. *kermikkä*; *kermi*; *kermikäs*; *kermu*; *kermukka*; *kersi*; *kertsi*; *kertsikka*; SMSA s.v. *siermukka*; Aikio 2009: 251).

inarinsaame	murrevastineet	äännevastineiden vertailu				
čiermih	kermikkä	č > k	ie > e	rm > rm	i > i	h > kkä
	kermikka	č > k	ie > e	rm > rm	i > i	h > kka
	kermikko	č > k	ie > e	rm > rm	i > i	h > kko
	kermi	č > k	ie > e	rm > rm	i > i	h > -
	kermikäs	č > k	ie > e	rm > rm	i > i	h > käs
	kermu	č > k	ie > e	rm > rm	i > u	h > -
	kermukka	č > k	ie > e	rm > rm	i > u	h > kka
	kersi	č > k	ie > e	rm > rs	i > i	h > -
	kertsi	č > k	ie > e	rm > rts	i > i	h > -
	kertsikka	č > k	ie > e	rm > rts	i > i	h > kka
	siermukka	č > s	ie > ie	rm > rm	a > u	h > kka

Taulukko 4: *Kermikän* ja sen rinnakkaismuotojen äännevastineiden vertailu pohjoissaameen (SMS s.v. *kermikkä*; *kermi*; *kermikäs*; *kermu*; *kermukka*; *kersi*; *kertsi*; *kertsikka*; SMSA s.v. *siermukka*.; Sammallahti 1989: 80).

pohjoissaame	murrevastineet	äännevastineiden vertailu				
čearpmat	kermikkä	č > k	ea > e	rpm > rm	a > i	t > kkä
	kermikka	č > k	ea > e	rpm > rm	a > i	t > kka
	kermikko	č > k	ea > e	rpm > rm	a > i	t > kko
	kermi	č > k	ea > e	rpm > rm	a > i	t > -
	kermikäs	č > k	ea > e	rpm > rm	a > i	t > käs
	kermu	č > k	ea > e	rpm > rm	a > u	t > -
	kermukka	č > k	ea > e	rpm > rm	a > u	t > kka
	kersi	č > k	ea > e	rpm > rs	a > i	t > -
	kertsi	č > k	ea > e	rpm > rts	a > i	t > -
	kertsikka	č > k	ea > e	rpm > rts	a > i	t > kka
	siermukka	č > s	ea > ie	rpm > rm	a > u	t > kka

Kuten vertailusta huomataan, č:tä vastaa *k* kaikkien murrevastineiden osalta lukuun ottamatta *siermukkaa*. *k* esiintyy č:n vastineena säännönmukaisesti silloin, kun sitä seuraa etuvaali, ja tätä voidaan pitää myös varmana merkinä lainautumisen suunnasta (Äimä 1908: 57; Aikio 2009: 78). Muut mahdolliset vastineet, *s* ja *h* ovat Äimän tutkielman mukaan harvinaisempia (Äimä 1908: 57).

ie:n vastineina *e*, *ä* ja *ää* ovat johdonmukaisia (ks. Äimä 1908: 51). Tämä on fonologisesti perusteltua, sillä *ie* ääntyy *ä*-mäisesti. Pohjoissaamen vastineessa takavokaalisen lopun edellä ääntämys on lähempänä *ä*:tä kuin inarinsaamen vastineessa. *Siermukan* katsoisin inarinsaamesta lainautuneeksi, sillä pohjoissaamen ja suomen **ea > ie* -äännesuhde olisi poikkeava (vrt. inarinsaamesta suomeen *ie > ie*). Tätä vahvistaisi myös itäinen levikki: Salla, Sodakylä ja Pelkosenniemi (SMSA s.v. *siermukka*).

Inarinsaamen vertailussa *rm*-äännejonoa edustaa useimmissa murrevastineissa yhdenmu-
kaisesti *rm*. Pohjoissaamen äännevastine on *rpm*, missä äännevastaavuutta *rpm* > *rm* selittää
p:n assimiloituminen sitä seuraavaan *m*:än. *Rs*- ja *rts*-vastineet murteissa selittyvät suomen kie-
len kautta, sillä etenkin jälkimmäistä tavataan lyhentyneissä sananmuodoissa, kuten esimerkiksi
nurtsi 'nurmikko' tai *partsi* 'parveke' (ks. Kielitoimiston sanakirja s.v. **rts**), joten *kertsissä*
ja *kersissä* näkisän samanlaista kehitystä. *Rs*- ja *rts*-äännejonot sisältävät toisinaan myös hu-
nouteen viittaavaa deskriptiivisyyttä, jos verrataan esimerkiksi sanoja *myrtsi* 'myrtynyt, har-
mistunut', *nirso* 'turhan tarkka' ja *kärtsy* 'kärtyisä, äkäinen' (Kielitoimiston sanakirja s.v.
myrtsi; *nirso*; SMS s.v. *kärtsy*). Se, että juuri näiden muotojen merkityksinä erityisesti maini-
taan 'pieni heiveröinen urosporo' ja 'pieni kivulloinen poro', tukisi tälläistä deskriptiivistä mo-
tivoitumista.

-kka, *-kkä*, *-kko* ja *-käs* selittyvät semantiikan kautta johdoksina, joita käsittelin jo *juovok-
kaan* äännevastineita analysoitaessa (ks. 8–9). *Kermikäs* -muotoa saattaa motivoida se, että
merkitykseen 'vuoden ikäinen poro' (yms.) liittyy myös iän tunnistamiseen liittyvät poron omi-
naisuudet, mikä vastaisi *-kAs*-johtimen tyypillistä käyttöä (ks. Hakulinen 1968: 129). *t*:n puut-
tumista suomalaisvastineista selittänee, että se ääntyy heikommin raskaan *rpm*-konsonantikes-
kuksen jäljessä.

5.3 Kisura ~ kisu

kisura 'small, lean reindeer' < SaaN *gissor* ~ *gisor* 'small draught reindeer' (suom. 'pieni työ-
poro, juhta') (Aikio 2009: 253; Tiesmaa 1937: 168).

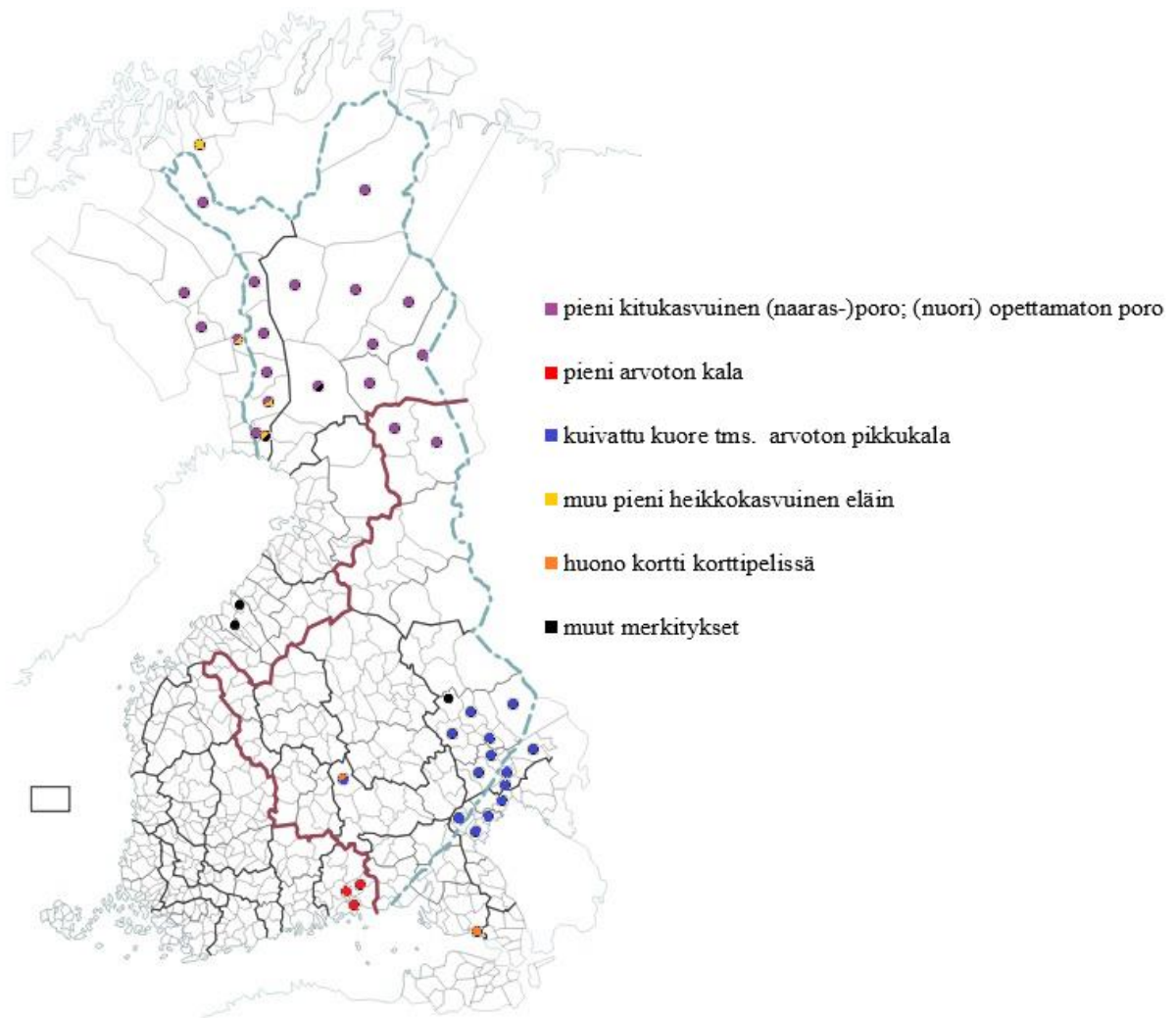
Kisuralle ja sen rinnakkaismuodolle *kisulle* on kirjattu useita merkityksiä (SMS s.v. *kisura*;
kisu). Erkki Tiesmaan Lappalaisia lainoja Kittilän porosanastossa -artikkelin mukaan *kisura*
esiintyy Kittilän murteessa merkityksessä 'opettamaton poro' sekä Muonioissa myös merkityk-
sessä 'pieni, laiha poro' (Tiesmaa 1937: 168). SMS:ssa ensisijainen merkitys on 'pieni kitukas-
vuinen (naaras-)poro' tai 'nuori opettamaton poro', mitä tavataan sekä länsipohjan että perä-
pohjalaismurteissa laajalti. *Kisuran* pohjoissaamen vastine on *gisor*, *gissor* tai *gis'sor*, jonka
merkitykseksi mainitaan 'kisura, pieni ja heikkokuntoinen poro' (Sammallahti 1989: 177; Sam-
mallahti 1993: 306). Murrevastineiden SMS:ssa mainitut tarkemmat merkitykset ja merkitysten
levikit on eritelty taulukkoon 5.

Taulukko 5: *Kisuran* ja *kisun* merkitykset levikkeineen (SMS s.v. *kisura*; *kisu*).

murrevastineet	merkitykset	merkitysten levikki
kisura	pieni kitukasvuinen (naaras-)poro; (nuori) opettamaton poro	PerP, LänP, Kuusamo, Posio
	pieni arvoton kala	joitakin tietoja Kymenlaaksosta
	muu pieni heikkokasvuinen eläin	LänP itäpuoli, Raisi
	Muita merkityksiä: " <i>kyllä minä kerran komahutan (= lyön) että melekein kisura (= henki) menee</i> ", 25 pennin raha	esimerkit Himangasta ja Kälviältä
kisu	kuivattu kuore tms. (arvoton pikkukala)	Keski-Karjalan pohjoispuoli, Pohjois-Karjalan eteläpuoli, Kangasniemi
	muu pieni vähäpätöinen olento (myös ihmisestä) vrt. kisura	esimerkit Rovaniemeltä ja Polvijärveltä
	Huono kortti korttipelissä	Terijoki, Kangasniemi
	Muita merkityksiä: " <i>kisu (viinapullo) taskuun</i> ", " <i>ujo joukossa, kisu (vallaton) loukossa</i> "	esimerkit Polvijärveltä ja Alatorniosta

Kuten taulukosta nähdään, *kisuran* tai *kisun* merkitys vaihtelee paljon. Yhteistä eri merkityksille tuntuisi olevan 'vähäarvoinen', 'heikko' tai 'pieni'. Toisaalta alkuperäiseksi kirjattuun, 'pieni työporo'-merkitykseen voisi liittää merkityksen 'työhön kelpaamaton', jos sitä verrataan Vittangin *kisuraväkeen*, jolla viitataan 'työhön kykenemättömiin lapsiin'. Samankaltaista taustaa eri merkityksille saadaan myös lause-esimerkeistä, sillä esimerkiksi 'vähäpätöinen olento' -merkitys liittyy osin saamattomuuteen: "*Osovaapaan jo tuo tyttö tehäk kiusoo äitilleen, vaikkeijj uok kummanen kisu. Polvijärvi*". Samaa merkitystä on ehkä myös 'huono pelikortti'-käytössä: "nyt pelataan kisuilla". On kuitenkin huomattava, että merkityseroissa sattumanvaraisuus on mahdollista. Sattumana voidaan kaikeksi pitää ainakin 'henki'- ja 'viinapullo'-merkityksiä. (SMS s.v. *kisura*; *kisu*; *kisuraväki*.)

Kuitenkin Karjalan alueilla tavattava *kisu* merkityksessä 'arvoton pikkukala' ja *kisura* samassa merkityksessä Kymenlaaksossa ovat yhdistettävissä saamen *gissor*-sanaan. Tätä tukisi se, että pohjoisissa aluemurteissa merkitys ei viittaa yksiselitteisesti poroon, vaan merkityksiä näyttäisi myös pohjoisessa yhdistävän 'heikkokuntoisuus' tai 'vähäarvoisuus'. Lisäksi Samuli Paulaharjun kansanhistoriallisessa teoksessa Takalappia saamen *gisur*-vastineelle on kirjattu merkitys 'pieni, kurja', ja sitä käytetään yhteydessä, missä kyse on poron arvosta: "- ei koskaan anna vieraalle porojansa, ei pahaista kisuraakaan, ei rahasta eikä ilman." (Paulaharju 2015: 101; 326).

Kartta 4: Merkitysten levikit koottuna SMS:n pohjalta samaan karttaan (SMS s.v. *kisura*; *kisu*).

Kartasta 4 nähdään, että *kisuran* ja *kisun* eri merkitysten levikki painottuu pohjoisten aluemurteiden ja Karjalan seutuille, mutta puuttuu muilta murrealueilta; Himangan ja Kälviän nastat ovat merkityksistä 'henki' ja '25 pennin raha'. Idempää Laatokan pohjoispuolelta on myös maininta *kisusta* yhdyssanan osana: "Tänä iltana taijamma keittiä (kuivatuista pikkukaloista) *kisusoppua iltaseks*. Impilahti" (SMS s.v. *kisusoppa*). Karjalan murteisiin saamesta lainautunutta kalasanastoa ovat esimerkiksi *čole* 'fish guts', *sättä* 'angleworm' ja *junta* 'row of fishing nets', joten *kisuran* tai *kisun* esiintymistä kalaviitteisenä samoilla alueilla voisi tästä näkökulmasta pitää mahdollisena (ks. Aikio 2009: 208–209, 298, 357, 372). Epävarmuutta *kisuran* tai *kisun* kalamerkityksiseen lainautumiseen aiheuttaa se, että saamen *gissor* näyttäisi sanakirja-artikkeleissa vakiintuneen yksin poroviitteiseksi. Lisäksi kalamerkitysten kuvauksessa toistuu

'kuivattu', jonka yhteys *kisuraan* ei ole täysin läpinäkyvä. Mahdollisesti tämä voi liittyä siihen, että roskakalaa, kuten särkeä on tapana valmistaa kuivaamalla.

Äännesuhteiltaan *kisura* ja *kisu* ovat saameen verrattaessa *i:n* ja *r:n* osalta suoraviivaisia, kuten taulukosta 6 nähdään. Myös äännesuhteet $g > k$ ja $o > u$ ovat fonologisesti johdonmukaisia.

Taulukko 6: *Kisuran* ja *kisun* äännevastineiden vertailu pohjoissaameen (SMS s.v.*kisura*; *kisu*; Sammallahti 1989: 177).

pohjoissaame	murrevastineet	äännevastineiden vertailu			
gisor ~ gissor ~ gis'sor	kisura	g > k	i > i	o > u	r > ra
	kisu	g > k	i > i	o > u	r > -

k on äänteellisesti *g:tä* läheisin ja säännönmukainen vastine, mitä voidaan verrata esimerkiksi lainaetymologioihin *kaasu* < *gaasoe*, *kahlata* < *gaeledh*, *gälliid*, *kää'lled*. $g \sim k$ -vaihtelu ei määritä lainautumisen suuntaa, sillä se on mahdollista myös suomesta saameen tai saamelaiskielten välillä, kuten *kaasu* ja *kahlata* -etymologioissa näkyy (vrt. $\check{c} > k$). (Aikio 2009: 72–73.) Saamen vastineen jälkitavun *o*:ta vastaa tyypillisesti *u*, *o* tai *a* (ks. Äimä 1908: 55–56).

5.4 Kosatus ja sen rinnakkaismuodot

kosatus ~ *kosotus* 'five-year old reindeer bull'

< PS *?*koasVttēs*, vrt. SaaS *guesehke* ~ *goesehke* ~ *goesehts*, SaaL *goasedis*,

SaaN *goasohas*, SaaSk *kooiskōs*. (S–Sk; YSS 483²). The SaaS and SaaSk

forms are phonologically irregular. (Aikio 2009: 255; ks. YSS: 58-59).

Murrevastineista *kosatus* ja *kosotus* ovat levinneimpiä; niitä tavataan länsipohjan murteissa, peräpohjalaisissa murteissa sekä Pudasjärvellä, Kuusamossa ja Posiolla. Muita rinnakkaisia muotoja ovat *kosate*, *kosake*, *kosetto* ja *kosotin*. Merkitys on kaikissa sama 'viisivuotias poro'. (SMS s.v. *kosatus*; *kosate*; *kosake*; *kosetto*; *kosotin*.) Pohjoissaamen vastineeksi on pääosin kirjattu *goasohas* ('noin viisivuotias poro'), mutta SSA1:ssa mainitaan myös äänneasu *goaistas* (Sammallahti 1989: 183; SSA1: 410), joten otin molemmat äänneasut vertailutaulukkoon mukaan (ks. taulukko 7).

Taulukko 7: *Kosatuksen* ja rinnakkaismuotojen äännevastineiden vertailu pohjoissaameen (SMS s.v. *kosatus*; *kosotus*; *kosate*; *kosake*; Sammallahti 1989: 183; SSA1: 410).

pohjoissaame	murrevastineet	äännevastineiden vertailu			
goasohas	kosatus	g > k	oas > os	o > a	has > tus
	kosotus	g > k	oas > os	o > o	has > tus
	kosate	g > k	oas > os	o > a	has > te
	kosake	g > k	oas > os	o > a	has > ke
	kosetto	g > k	oas > os	o > e	has > tto
	kosotin	g > k	oas > os	o > o	has > tin
goaisttas	kosatus	g > k	oais > osa		ttas > tus
	kosotus	g > k	oais > oso		ttas > tus
	kosate	g > k	oais > osa		ttas > te
	kosake	g > k	oais > osa		ttas > ke
	kosetto	g > k	oais > ose		ttas > tto
	kosotin	g > k	oais > oso		ttas > tin

G:tä vastaa murteissa *k*; tämä on äänteellisesti läheisin ja säännönmukainen vastine, mitä käsitteinkin jo *kisuran* äännevertailussa (ks. 15). Myös *oa* > *o* äännesuhde on tavanomainen (Äimä 1908: 52), missä saamen ensitavun diftongi on lyhentynyt *o*:ksi. *oa*-diftongia ei tavata suomen kielessä muuten kuin savolaismurteissa, esimerkiksi sanassa *maa* ~ *moa* (ks. VISK § 21), joten *o* on lähin äännevastine, mistä heikommin ääntyvä *a* on jäänyt pois. Kuitenkin *oa*-diftongi saattaa vaikuttaa siihen, että toisessa tavussa esiintyy *o* ~ *a* -vaihtelua; sanahahmoa vertaillaessa alkuosan vastineina ovat *goaso-*, *goais-* ja *kosa-*. *Goasohas*:issa vajaan ääntyvä jälkimmäinen *o* (tai *o*) osin assimiloituu ympäröiviin äänneisiin, mikä tekee *goaso*-alusta hahmoltaan samankaltaisen *kosa*-vastineen kanssa (ks. Sammallahti 1993: 313, 8).

Sanan loppuosan johdosvastineet ovat tässäkin tapauksessa motivoituneita paitsi äänteellisesti niin myös semanttisesti (ks. 8–9). Alkuperäinen *tt*-aines *goaisttasissa* todennäköisesti vaikuttaa *t*:n sisältävien johdinten runsauteen murrevastineissa, ja toisaalta *as*-loppu molemmissa saamen sanoissa on saattanut tukea *s*-loppuisen johtimen valikoitumista murteissa. *e^x*-loppu on hyvin tyypillinen suomen kielen sanoissa, kuten esimerkiksi *aine*, *kide* ja *kone*; pieni *x* viittaa loppukahdennukseen (Hakulinen 1968: 102). Mallin mukaisesti muotoutuneilla *-e^x*-johdoksilla etenkin murteissa on myös jossain määrin hiukan halventava tai arjellistava merkitys: *eläte* 'kasvatti'; *aute* 'apuväline'; *ahdike* 'välipala'; *asuke* 'asukas' (SMS s.v. **te*; **ke*). Hakulinen kuvaa johdoksen kyseistä merkitystä deminutiiviseksi tai sen sukuiseksi, mutta sen sijaan katsoisin sanoissa olevan tiettyä arkista deskriptiivisyyttä (vrt. Hakulinen 1968: 130). *-tus*-johdin on *-e^x*-johtimen kanssa hyvin samankaltainen, sillä se on samanaikaisesti neutraali johdin ja toisaalta sillä on myös samankaltaista deskriptiivistä käyttöä (esim. *ajatus* vs. *kuvatus*, *kapistus*). *-tto*-johdin yhdistyy Hakulisen kuvauksessa paikan nimityksiin, kuten esimerkiksi *pihatto* tai *pyhättö* (Hakulinen 1968: 151), mikä poikkeaa *kosetto*-sanan

merkityksestä. Murteista löytyy kuitenkin sellaisia johdoksia, missä *-tto*-johdin tuo oman lisänsä suhteessa kantasanaan: *ahvatto* 'ahne, hanakka' < *ahva* 'ahkera, halukas'; *havetto* 'pystyyn kuivanut havupuu' < *havu* 'havupuun oksa', 'havunneulanen' (SMS s.v. *ahvatto*; *ahva*; *havetto*; *havu*). *tin*-johdinta käsittelin jo *juovokkaan* osalta, mutta tässä sama merkitys ei sinänsä tule kyseeseen, sillä *kosotin* ei yhdisty verbiin. Sen sijaan katsoisin samankaltaista semanttista motivaatiota löytyvän esimerkiksi sanoista *elätin* 'elätti' tai *hurotin* 'tasainen tuuli' (SMS s.v. **tin*; *elätin*; *hurotin*).

5.5 Kunteus ~ kuntuus ~ kuntus

kunteus ~ *kuntuus* 'three-year old reindeer bull'

< PS **kontuntes* ~ **kontōs* (S–K), vrt. SaaS *gottedes*, SaaN *gottodas*, SaaI *kodos*, SaaSk *kååddas* 'four-year old reindeer bull'. Johdos kantasaamesta **kontē* 'wild reindeer' (S–T, YSS 450). (Aikio 2009: 256; ks. YSS: 54).

Kunteusta tavataan länsipohjan ja peräpohjalaisella murrealueella sekä Pudasjärvellä. Muita muotoja ovat *kuntuus* ja *kuntus*, joista ensimmäistä esiintyy peräpohjalaisalueen itäpuolella ja jälkimmäistä etelämpänä Pohjois-Kainuun tietämillä. Merkitys eri murrevastineilla on suunnilleen sama, kuten etymologiastakin ilmenee, mutta vaihtelua löytyy siitä, onko ikä 3 vai 4 vuotta vai siltä väliltä tai viitataanko sanalla erityisesti urosporoon vai yleisesti kumpaankin sukupuoleen. (SMS s.v. *kunteus*; *kuntuus*; *kuntus*.) Pohjoissaamen vastine on *gottodas* 'nelivuotias urosporo'. Saamessa on erikseen sana *gottodasáldu* 'kunteusvaadin', jolla viitataan naarasporoon. (Sammallahti 1989: 191.) Voidaan siis huomata, että *gottodas* sisältyy kumpaankin sanaan, vaatimelle on kuitenkin erityisesti tunnusmerkkinen sana *gottodasáldu*. Tämä epäsymmetria mahdollisesti myös näkyy siinä, että murrevastineiden merkityksissä *kunteus* voi tarkoittaa yleisesti kumpaakin sukupuolta tai sitten erityisesti urosporoa. Merkitys vaihtelee iän suhteen muissakin ikäperusteissa nimityksissä (vrt. *kermikkä*), mikä liittyy kaikeksi iän määrittämisen laveuteen.

Gottodas:in äännevastineet, jotka näkyvät taulukossa 8, ovat tavanomaisia ja pääosin fonologisesti perusteltuja.

Taulukko 8: *Kunteuksen*, *kuntuuden* ja *kuntuksen* äännevastineiden vertailu pohjoissaameen (SMS s.v. *kunteus*; *kuntuus*; *kuntus*; Sammallahti 1989: 191).

pohjoissaame	murrevastineet	äännevastineiden vertailu
gottodas	kunteus	g > k o > u tt > nt odas > eus
	kuntuus	g > k o > u tt > nt odas > uus
	kuntus	g > k o > u tt > nt odas > us

nt-vastinetta esiintyy sekä *tt*:n että samankaltaisen *dd*:n vastineena esimerkiksi vastinepareissa *tunturi* ~ *duottar*, *hinta* ~ *haddi* sekä *ventää* ~ *veaddit* 'pitää sidottuna'; huomattakoon, että *hinta* ~ *haddi* -tapauksessa kyse on etymologisesta nativisaatiosta, vaikka vastinepari *nt* ~ *ht* tavallisesti viittaa yhteiseen kantamuotoon (ks. Aikio 2009: 15–17, 283, 287). *n*-äänne on kuitenkin löydettävissä kiltinän- ja turjansaamen sanoista *kã́nd* ja *koṅḍe* 'villi peura' (YSS: 54), mikä vahvistaa kehitystä kantasaa- mesta asti (ks. etymologia edellä).

d:tä vastaa tyypillisesti *t*. *Gottodas*:in tapaukseen liittyy todennäköisesti sopeutuminen suoma- laiseen muottiin sekä mahdollisesti dissimilaatiota, sillä **(t)tVt*-äännejonoa sisältäviä sanoja ei juuri- kaan löytynyt sanakirjahauissa, jos sivuutetaan yhdyssanojen ja johdosten rajoilla esiintyvät äänne- jonot.

o- ja *u*-äänteen suhde saamen ja suomen välillä on systemaattinen, kuten esimerkiksi *tuli* – *dolla* -vastineparista voidaan nähdä (Aikio 2009: 15). Lisäksi *odas*-lopun vastineissa *eus*, *uus* ja *us* edusta- vat kaikki samaa suomen kielen johdinta *-us*, jolla usein luodaan jotain pientä merkityseroa suhteessa kantasanaan (ks. Hakulinen 1968: 116, 154). *Kunteuksen* tapauksessa tämä merkitysero lienee se, että johdin tekee sanasta suomenkielisen ja toisaalta vastaa alkuperäistä *s*-loppuista sanahahmoa.

5.6 Kollos ~ kolhos

kollos 'reindeer caravan'

< PS **koallōs* (S, P–T; YSS 469), vrt. SaaS *gåållese* 'strap between reindeer hitched into a cara- van', SaaN *goallus*, SaaSk *kuállas* 'reindeer caravan' (Aikio 2009: 253; vrt. Tiesmaa 1937: 170.).

Kollos tai *kolhos* merkitsee SMS:n mukaan 'jonoa toisiinsa sidottuja vetokuormattomia poroja'. *Kol- hoon* levikki ulottuu länsipohjan ja peräpohjalaismurteiden lisäksi Kainuun pohjoisosaan, ja myös Pudasjärvi ja Puolanka mainitaan. (SMS s.v. *kollos*.) Pohjoissaamen vastineita *kolhoolle* ovat *goallus* ja *gol'los*, 'jono (esim. peräkkäin sidottuja taakkaporoja), kollos; kytkös; liitos'. (Sammallahti 1989: 180). SMS:n mukaan *kolhoolla* on viitattu myös muun muassa toisiinsa sidottuihin, kuljetettaviin sotavankeihin, minkä perusteella *kollos* näyttäisi liittyvän nimenomaan kuljettamistapaan kytköksissä (SMS s.v. *kollos*). Siten myös sanan laajempi (ei ainoastaan poroviitteinen) merkitys näyttäisi siirty- neen murteisiin. Muita merkityksiä on 'verkon tai nuotan lyhennyssolmu' ja 'vaatteeseen tehty laskos tai poimu', jotka vaikuttavat poroviitteiseen käsitteeseen liittymättömiltä sekä merkityksen että levi- kin suhteen (SMS s.v. *kollos*; ks. s.v. *kolle*).

Äännesuhteet ovat *kolhoon* kohdalla suoraviivaisia; osin äännevastineet ovat samoja ja muutenkin fonologisesti perusteltuja; vertailu on nähtävissä taulukossa 9.

Taulukko 9: Kolhoon ja sen rinnakkaismuotojen äännevastineiden vertailu pohjoissaameen (SMS s.v. kollos; kolhos; Sammallahti 1989: 180).

pohjoissaame	murrevastineet	äännevastineiden vertailu				
goallus	kollos	g > k	oa > o	ll > ll	u > o	s > s
	kolhos	g > k	oa > o	ll > lh	u > o	s > s
gol'los	kollos	g > k	o > o	l'l > ll	o > o	s > s
	kolhos	g > k	o > o	l'l > lh	o > o	s > s

Äännesuhteita $g > k$ ja $oa > o$ on käsitelty aiemmin tutkielmassa *kisuran* (ks. 15) ja *kosatuksen* (ks. 16) tapauksissa; lisäksi $u > o$ -äännesuhdetta esiintyy molempiin suuntiin kielissä, joten äännesuhde vertautuu *kisuran* äännesuhteeseen $o > u$ (ks. 15; Äimä 1908: 55–56). Äännevastineista *h* edustaa suomen kielen $ll > lh$ -vaihtelua (esim. *alla > alhainen*), jota esiintyy äänneasemassa, missä svaavokaali on mahdollinen (ks. Hakulinen 1968: 46). Sikäli kun *h* on pohjoisille aluemurteille ominainen tällaisessä asemassa, se tuo semanttisesti murteellista sävyä sanalle. SMS:n esimerkeissä *kolhoosta* tavataan myös svaavokaalillinen muoto: ”*kolohoksesa kuljetettiin härkäporoja teurastettavaksi. Rovaniemi.*” (SMS s.v. *kollos*). Svaavokaalillista muotoa kuitenkin näyttäisi SMS:n perusteella esiintyvän vain satunnaisesti, joten muoto *kolhos* lienee kehittynyt suoraan pohjoisten aluemurteiden mallin mukaan ilman svaavokaalillista välivaihetta, joskin *kollos*-muodon luontainen astevaihtelu $ll : lh$ on saattanut vaikuttaa kehitykseen myös.

6 PÄÄTÄNTÖ

Saamen ja suomen keskinäisistä äännesuhteista aineiston sanojen osalta ei oikeastaan löytynyt ristiiriitaisuuksia, sillä ne vastaavat (mm.) Aikion ja Äimän aiempia havaintoja. Sen sijaan lainojen muokautumisessa johdosmuotteihin löytyi yllättävän paljon vaihtelua; tulevaisuudessa voisi tutkia johdinten runsautta suhteessa muihin lainasanoihin. Lähdekielen konsonanttiloppuiset sanat usein muokautuvat kieleen siten, että sanan loppuun lisätään *i* ja sitä edeltävä konsonantti kahdentuu (VISK: §28, §151), mutta käsitellyissä sanoissa näin ei ollut. Sen sijaan lainasanoissa esiintyi seuraavia, VISK:ssa kuvattuja lainajohdoksia:

- 1) e^x : ee-: hame, herne (kosate, kosake)
- 2) kkA: etikka, kapakka, lusikka (juovakka, kermikka, kermikkä)
- 3) kkO: evakko, laatikko, lompakko (kermikko)
- 4) rA: antura, haikara (kisura). (VISK: §152.)

Tutkielman lainoissa valikoituneet johdinpäätteet eivät ole yksinomaan äänteellisesti motivoituneita, paitsi *kisuran* tapauksessa ($r > ra$). Onomasiologian kannalta näyttäisi siltä, että poroviitteisyys saattaa lisätä sanojen deskriptiivistä tai murteellista motivoitumista. Johdosten valikoitumista poroviitteisyyden perusteella tukee, että esimerkiksi eläinviitteisissä SMS:n sanoissa tavataan jonkin verran samoja johdoksia, kuten *elikko*, *elokas*, *elokkainen* ja *eläke* (SMS s.v. 'eläin'). Epätyypillisten ja erilaisten johdoksien runsaaseen esiintyvyyteen saattaa vaikuttaa myös kielten puhujien käsitys molemmista kielistä, mikä mahdollisesti tuo enemmän kielellisiä resursseja lainautumisprosessiin.

Merkityksissä oli vaihtelua, mutta enimmäkseen erilaiset merkitykset limittyivät toisiinsa eivätkä ne vaatineet syvempää selvitystä. Jossain määrin johdokset tuovat muresanoille eriävää merkitystä siinä, missä saamen sana on neutraalikäyttöinen. *Kisuraa* (~ *kisua*) käsittelin laajemmin, sillä sen merkitys näyttäisi kaventuneen laajemmasta 'arvoton, heikko, työkyvytön olento' -merkityksestä toisaalta poroviitteiseksi ('heikkokuntoinen poro') koskien saamea ja pohjoisia aluemurteita ja toisaalta etelämpänä Karjalan murre-esiintymien osalta kalaviitteiseksi ('arvoton kuivattu kala'). *Kolhoon* tapauksessa on myös jonkin verran havaittavissa merkityksen kaventumista poroviitteiseksi; muut merkitykset olivat harvinaisempia.

Sanakirjoihin perustuvalla tutkimuksella on rajoituksensa, sillä tiedot ovat rajalliset ja taustatiedon löytäminen muusta kirjallisuudesta on satunnaista. Esimerkiksi saame-suomi-sanakirjat kertovat sanojen vastineet suomessa ja saamessa, mutta merkityksen kuvaus on suppeampaa verrattuna SMS:an, jossa merkityksen kuvaus on monipuolisempi esimerkkeineen. Tutkimustulokset kuitenkin täydentävät johdonmukaisesti aiempaa tutkimusta, joten sanakirjojen tiedon rajallisuus vaikutti enimmäkseen vain siihen, miten varmoina merkityksen kehityksestä tehtyjä tulkintoja voidaan pitää.

LÄHTEET

- Aikio, Ante 2009: *The Saami Loanwords in Finnish and Karelian*. Väitöskirja. Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta.
- 2007a: Etymological nativization of loanwords. Toivonen, Ida & Nelson, Diane (toim.) 2007: *Saami linguistics*. s.17–52. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- 2007b: The Study of Saami Substrate Toponyms in Finland. Pitkänen, Ritva Liisa & Saarikivi, Janne (toim.) 2007: *Borrowing of place names in the Uralian languages*. s. 159–197. Debrecen; Helsinki.
- Álgu-tietokanta: *Sámegielaideid etymologaš diehtovuodđu = Saamelaiskielten etymologinen tietokanta*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Jatkuvasti päivitettävä julkaisu. – <http://kaino.kotus.fi/alg/index.php?t=etusivu> 5.3.2019
- Durkin, Philip 2009: *The oxford guide to etymology*. New York: Oxford University Press. – <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=472247> 11.4.2019
- Häkkinen, Kaisa 1985: *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta, Suomalais-ugri-laisten kielten etymologisen tutkimuksen perusteita ja metodiikkaa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja = Publications of the Department of Finnish and General Linguistics of the University of Turku. Turku: Turun yliopisto.
- Itkonen, Erkki 1966: *Kieli ja sen tutkimus*. Helsinki: WSOY.
- Sammallahti, Pekka 1998: *The Saami Languages: An Introduction*. Kaarasjoki (Kárášjohka): Davvi Girji.
- 1993: *Saamelais-suomalais-saamelainen sanakirja*. Utsjoki (Ohcejohka): Girjegiisa Oy.
- 1989: *Saamelais-suomalainen sanakirja*. Utsjoki (Ohcejohka): Jorgaleaddji Oy.
- SKES 1= Toivonen, Y. H. 1955: *Suomen kielen etymologinen sanakirja 1*. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- SKES 2= Toivonen, Y. H., Itkonen, Erkki & Joki, Aulis J. 1958: *Suomen kielen etymologinen sanakirja 2*. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- SMSA = *Suomen murteiden sana-arkisto*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Jatkuvasti päivitettävä julkaisu. – <http://kaino.kotus.fi/sms/> 9.12.2018
- SSA 1 = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. 1 A–K*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2001.
- Tiesmaa, Erkki 1937: Lappalaisia lainoja Kittilän porosanastossa. – *Virittäjä 41 (1)* s. 168–171.
- Turunen, Aimo 1979: *Kalevalan sanat ja niiden taustat*. Lappeenranta: Karjalan kirjapaino Oy.
- Vuorela, Toivo 1979: *Kansanperinteen sanakirja*. Porvoo ; Helsinki ; Juva: WSOY.
- Winter-Froemel, Esme 2013: Formal variance and semantic changes in borrowing – Integrating semantics and onomasiology. Zenner, Eline, Kristiansen, Gitte & Matras, Yaron (toim.): *New Perspectives on Lexical Borrowing: Onomasiological, Methodological and Phraseological Innovations*. s. 65–100. Boston: De Gruyter Inc.
- YSS= Lehtiranta, Juhani 1989: *Yhteissaamelainen sanasto*. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 200. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- Äimä, Frans 1908: *Lappalaisia lainasanoja suomen murteissa (ylipainos Suomal.-ugrilaisen Seuran Aikakauskirjasta XXV)*. Helsinki: SKS.

LIITTEET

Liite 1: SMS:n aineistohaku

Tarkennettu haku

hakusana	<input type="text"/>	<input type="text"/>	▼
merkityksenselite	<input type="text" value="*poro"/>		
esimerkki	<input type="text"/>	murreaineksesta ▼	pitäjistä <input type="text"/>
	> Valitse erikoismerkki		
sanaluokka	<input type="text"/>		
käyttöala	<input type="text"/>		
murrealue	<input type="text" value="PerP"/>		
pitäjä	<input type="text"/>		
	<input type="button" value="Hae"/>	<input type="button" value="Tyhjennä"/>	

Liite 2: Rajaamaton aineisto (koottu SMS:sta 9.12.2018)

Yksittäisiin poroihin viittaavat sanat:

hankosarvi PerP, LänP

hienosarvi PerP

hupakka, huparakorva LänP

juovokas, juovakki, juovatinporo, juovo, juovolainen, juovoporo PerP

= juovatti LänP

jurokas PerP

kaitasarvi PerP, LänP

kallipää PerP, LänP

kampasarvi PerP, LänP

kaskakka PerP, LänP

kelosarvi, keltu PerP, LänP

kermikkä, kermi, kermikäs, kermu, kermukka PerP, LänP

kerikka, kerokaula PerP

kesakko, kesäkkö (kesän pihassa oleva poro) PerP, LänP

kilo, kilosarvi, kilokas PerP

kisura, kisu PerP, LänP

kolla (sarvensa pudottanut t. aina sarveton poro) LänP

kosate, kosatus, kosetto PerP, LänP

kunteus, kuntus, kuntuus PerP, LänP

kurtsa, kurtsi PerP

kusikas, kusikka, kusimus PerP, LänP

käsiporo, käsihärkä PerP

laakko, laakkosarvi PerP, LänP

laidikas, laitis, laitisporo PerP, LänP

leipäporo, leipuri PerP

livikko PerP, LänP

Porojen joukkoja:

kollos (jono toisiinsa sidottuja vetokuormattomia poroja) PerP, LänP

elo PerP, L